

Nemosoma causicum MENETRIES, 1832 (*Coleoptera: Trogossitidae*) – nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza

Nemosoma causicum MENETRIES, 1832 (*Coleoptera: Trogossitidae*)
– new beetle to the Polish fauna

JACEK HILSZCZAŃSKI

Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Ochrony Lasu, ul. Bitwy Warszawskiej 1920 roku nr 3,
00-973 Warszawa; hilszczj@ibles.waw.pl

ABSTRACT: *Nemosoma causicum* MENETRIES, 1832 was found in Mazovian Lowland. The species is new to the Polish fauna.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Trogossitidae*, *Nemosoma causicum*, new record, Poland.

Rodzaj *Nemosoma* LATREILLE, 1804 należy do niewielkiej rodziny *Trogossitidae*, dawniej nazywanej *Peltidae* (BOROWIEC 1983). Rodzaj reprezentowany jest w Palearktyce przez 8 gatunków, a w faunie środkowoeuropejskiej przez 2: *Nemosoma elongatum* (LINNAEUS, 1761), częsty w Polsce, o szerokim rozsiedleniu w Palearktyce oraz *N. causicum* MENETRIES, 1832 (Ryc.), który do tej pory znany był jedynie z północno-zachodniego Kaukazu (NIKITSKIJ 1974) oraz z pojedynczych stanowisk ze Słowacji (KOLIBAČ 1993). Na Słowacji *N. causicum* należy do gatunków objętych ochroną prawną oraz do tzw. krytycznie zagrożonych. Kara za pozyskanie bez zezwolenia okazu *N. causicum* wynosi 5000 koron słowackich, czyli około 500 zł (Słowacki zbiór ustaw 1999).

W roku 2005 w trakcie hodowli owadów zasiedlających gałązki wiązu – *Ulmus laevis* POLL. i odłowów do pułapek barierowych pozyskano 11 okazów *N. causicum*.

– Nizina Mazowiecka: Krakowiany (UTM: DC68), 5 III 2005 (imagines ex cult. VIII–IX 2005) – 6♂♂ 4♀♀, z martwych gałązek wiązu – *Ulmus laevis*; VI–IX 2005 – 1♂, do pułapki barierowej na strzale zamartłego wiązu, leg. J. HILSZCZAŃSKI.

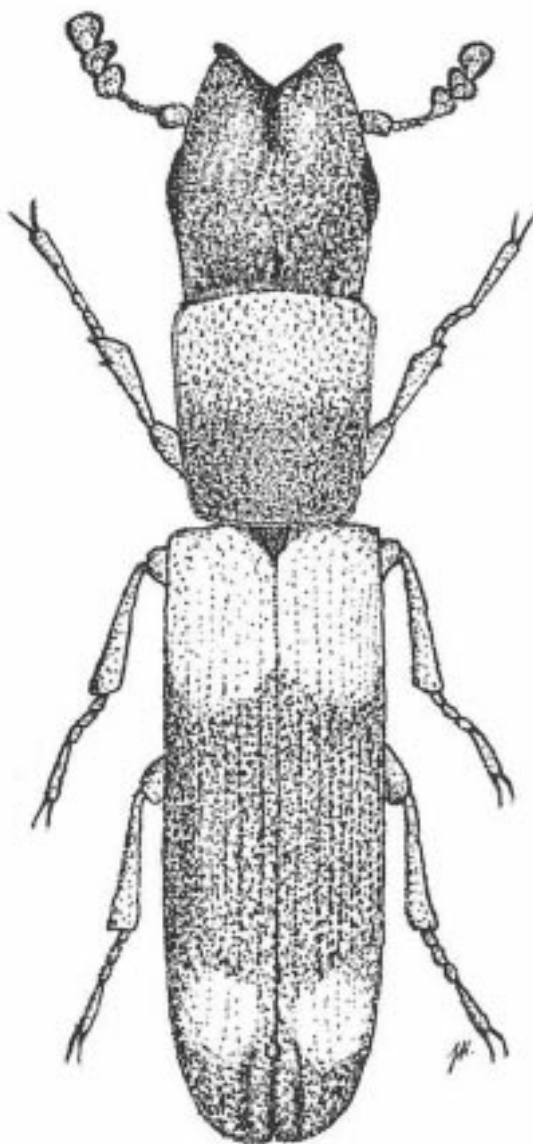
Z tych samych gałązek wiązowych (2–7 cm średnicy) wylęgały się w warunkach laboratoryjnych, w kwietniu i maju 2005 r.: *Scolytus ensifer* EICHH., *S. pygmaeus* (FABR.), *S. multistriatus* MARSH. (Col.: Curculionidae), *Exocentrus punctipennis* (MULS. et GUILL.) (Col.: Cerambycidae) oraz *Opilo pallidus* OLIV. (Col.: Cleridae). Warto dodać, że na wymienionym stanowisku, w tym samym terminie do dwóch pułapek barierowych na strzałach zamartłych wiązów odławiał się licznie (około 50 osobników) *Aulonium trisulcum* (FOURC.) (Col.: Colydiidae) oraz *Scolytus scolytus* (FABR.).

Według NIKITSKIJEgo (1974) *N. caucasicum* zarówno w postaci larwalnej, jak i dojrzałej, jest drapieżnikiem larw i imagines korników i znajdowany był w żerowiskach takich gatunków jak; *Hylesinus fraxini* PANZ. na jesionie, *Scolytus mali* BECHST. na jabł ni, oraz *Pteleobius vittatus* FABR. na wiązie. Według VAVRY (Jiří Ch. VAVRA, Czechy, inf. ustna) *N. caucasicum* hodowany był także na Słowacji, z jesionu i wiązu. Znalezienie w Polsce *N. caucasicum* na wiązie, w towarzystwie nie podawanych wcześniej gatunków korników wskazuje, że jest to drapieżnik o dosyć szerokim spektrum pokarmowym, związany z kornikami rozwijającymi się na drzewach liściastych, w szczególności na wiązie i jesionie.

Klucz do imagines środkowoeuropejskich gatunków, należących do rodziny Trogossitidae, zamieszczony został we wspomnianej pracy KOLIBAČA (1993), z której zaczerpnięto (z pewnymi modyfikacjami) część dotyczącą odróżniania środkowoeuropejskich gatunków należących do rodzaju *Nemosoma*:

1. Czułki 10 członowe. Pronotum około 2 razy dłuższe od swej szerokości, czarne. Głowa czarna. Pokrywy wyraźnie, grubo punktowane. Długość ciała poniżej 6 mm *N. elongatum* (L.)
- . Czułki 11 członowe. Pronotum około 1,5 razy dłuższe od swej szerokości, jego przednia część do około 1/3–1/2 długości czerwona. Często tylna (nasadowa) część głowy także czerwona. Pokrywy drobno punktowane. Długość ciała 5,5–9,5 mm *N. caucasicum* MENETR.

U *Nemosoma caucasicum* nasada głowy, szczególnie po bokach bywa czerwona, występuje także wyraźny dymorfizm płciowy, mianowicie samce wyróżniają się głową uwieńczoną z przodu charakterystycznymi wyrostkami (Ryc.).

Ryc. *Nemosoma caucasicum* MENETR. samiec (male).

Podziękowanie

Dziękuję Panom Jiřemu KOLIBAČOVI i Jiřemu Ch. VAVRE z Czech za pomoc w zdobyciu literatury oraz potwierdzenie oznaczenia *N. caucasicum*.

SUMMARY

A predatory beetle *Nemosoma caucasicum* MENETR. (Coleoptera: Trogossitidae) is recorded from Mazovian Lowland as a species new to the Polish fauna. The species has been known so far only from north-western Caucasus Mountains and from single localities in Slovakia. 11 specimens of the species were reared from twigs and collected in a window trap on trunk of a dead elm tree *Ulmus laevis* infested by the following beetle species: *Scolytus ensifer*, *S. pygmaeus*, *S. multistriatus*, *S. scolytus* (Col.: Curculionidae) and *Exocentrus punctipennis* (Col.: Cerambycidae). The key for the Central European species of *Nemosoma* sp. after KOLIBAČ (1993) is included.

PIŚMIENICTWO

- BOROWIEC L. 1983: Chrząszcze – Coleoptera, Pawężnikowate – Peltidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa – Wrocław, XIX, 69: 1-16.
- KOLIBAČ J. 1993: Observation on *Ancyrona* REITTER, 1876 with a key to Central European Trogossitidae. NachrBl. Bayer. Ent., 42 (1): 16-22.
- NIKITSKIJ N. B. 1974: Morfologija ličinek i obraz žizni *Nemosoma* (Coleoptera, Trogossitidae) – chiščnikov koroedov severo-zapadnogo Kavkaza. Zool. Žurn., 43 (3): 563-568.
- Słowacki zbiór ustaw 1999: Zoznam, stupeň ohrozenia a spoločenská hodnota pôvodných druhov chránených živočíchov. Zbierka zákonov 1999, časť 93.